

VIỆN HÀN LÂM KHOA HỌC VÀ CÔNG NGHỆ VIỆT NAM: Đẩy mạnh nghiên cứu khoa học, ứng dụng và phát triển công nghệ

TS Nguyễn Lê Minh

Phó Trưởng ban Kế hoạch - Tài chính, Viện Hàn lâm KH&CN Việt Nam

Năm 2023 là năm đầu tiên thực hiện Quyết định số 166/QĐ-TTg ngày 28/02/2023 của Thủ tướng Chính phủ về phê duyệt Chiến lược phát triển Viện Hàn lâm Khoa học và Công nghệ (KH&CN) Việt Nam - VAST đến năm 2030 và tầm nhìn 2045. Mặc dù còn gặp nhiều khó khăn, thách thức do hậu quả của đại dịch COVID-19 nhưng với tinh thần đoàn kết, nỗ lực, sự quyết tâm cao của toàn thể cán bộ, viên chức, nhà khoa học và người lao động, đến nay VAST đã đạt được nhiều thành tích tốt trong hoạt động nghiên cứu khoa học, ứng dụng và phát triển công nghệ.

Nghiên cứu khoa học và phát triển công nghệ

Hoạt động nghiên cứu cơ bản

Nghiên cứu cơ bản là chức năng, nhiệm vụ quan trọng nhất của VAST. Trong năm 2023, VAST tiếp tục duy trì thành tích cao về số lượng và chất lượng của các công trình công bố trong nghiên cứu cơ bản. Năm 2023, các nhà khoa học của VAST đã công bố hơn 2.200 công trình trên các tạp chí uy tín trong và ngoài nước (trong đó gần 80% là công bố quốc tế). Bên cạnh đó, các nhà khoa học còn công bố hàng trăm công trình tại các hội nghị, hội thảo... trong và ngoài nước. Chất lượng công trình công bố của VAST tiếp tục được duy trì ở mức cao (79% công trình công bố trên các tạp chí quốc tế chất lượng cao). Tỷ lệ công trình công bố quốc tế của VAST là 1,9 công trình/tiến sỹ/năm, tương đương các tổ chức nghiên cứu khoa học lớn của một số nước phát triển.

Bên cạnh việc nâng cao chất lượng công trình công bố, VAST còn chủ trương đẩy mạnh chất lượng các tạp chí khoa học chuyên ngành do VAST quản lý. Tính đến hết năm

2023, 12 tạp chí của VAST đã xuất bản 100% bằng tiếng Anh. Trong đó, 6/12 tạp chí nằm trong danh sách chỉ mục hệ thống Scopus, 5/12 tạp chí có trong danh sách chỉ mục hệ thống Web of Science và 8/12 tạp chí đạt tiêu chuẩn khu vực ASEAN.

Trong công tác điều tra cơ bản, VAST tiếp tục duy trì ổn định các hệ thống quan trắc với hàng trăm đài/trạm. Các số liệu quan trắc thông qua hệ thống đài/trạm này kết hợp với các dữ liệu điều tra, khảo sát thực địa về các yếu tố môi trường, vật lý, hóa học, địa chấn, đa dạng sinh học... trên lãnh thổ và lãnh hải Việt Nam đã tạo nên bộ dữ liệu nền quan trọng, làm cơ sở phục vụ công tác tư vấn cho Chính phủ, Thủ tướng Chính phủ; cung cấp các luận chứng khoa học phục vụ công tác quy hoạch, khai thác tài nguyên thiên nhiên, bảo vệ môi trường, phòng chống thiên tai và phát triển kinh tế - xã hội đất nước. Trong năm 2023, các nhà khoa học của VAST đã phát hiện thêm 46 loài động/thực vật mới cho khoa học, ghi nhận bổ sung 12 loài cho khu hệ động/thực vật Việt Nam và xuất bản được 47 sách chuyên khảo.

Hoạt động ứng dụng - triển khai

Một trong những nhiệm vụ đặt ra tại Nghị quyết của Đảng bộ VAST lần thứ VIII, nhiệm kỳ 2020-2025 là đẩy mạnh công tác nghiên cứu ứng dụng - triển khai, nâng cao số lượng bằng sở hữu trí tuệ. Năm 2023, VAST đã được cấp 76 bằng độc quyền sáng chế và giải pháp hữu ích (tăng hơn 40% so với năm 2022), trong đó có 03 bằng độc quyền sáng chế quốc tế. Kết quả nghiên cứu của nhiều đề tài đã được ứng dụng vào thực tiễn mang lại hiệu quả cao. Đặc biệt, 2 công trình nghiên cứu của VAST do các nhóm nghiên cứu tại Viện Công nghệ Thông tin và Viện Kỹ thuật Nhiệt đới thực hiện đã được bình chọn là 2 trong 10 sự kiện KH&CN nổi bật của Việt Nam năm 2023.

Đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao

Chất lượng công tác đào tạo của VAST tiếp tục được duy trì và nâng cao. Các nhà khoa học của VAST hiện đang hướng dẫn hơn 500 nghiên cứu sinh trong các lĩnh vực về KH&CN và trong năm 2023 đã có 55 nghiên cứu sinh bảo vệ thành công luận án tiến sỹ (đạt tiêu chí mỗi nghiên cứu sinh có ít nhất 01 công trình công bố quốc tế uy tín). Đặc

biệt, Trường Đại học KH&CN Hà Nội (USTH) đã được Hội đồng cấp cao về đánh giá nghiên cứu và giáo dục đại học của Pháp (HCERES) chứng nhận đạt chuẩn kiểm định châu Âu và tiếp tục thu hút được các sinh viên có chất lượng tốt theo học.

Trong năm 2023, VAST cũng đã tích cực tư vấn, tham gia ý kiến xây dựng các nghị quyết của Trung ương, đặc biệt là Nghị quyết số 45 của Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XIII về tiếp tục xây dựng và phát huy vai trò của đội ngũ trí thức, đáp ứng yêu cầu phát triển đất nước nhanh và bền vững trong giai đoạn mới. VAST cũng đã phối hợp chặt chẽ với Bộ KH&CN xây dựng các báo cáo tư vấn cho Chính phủ, Thủ tướng Chính phủ về những vấn đề đột xuất, phát sinh, vấn đề mới đóng góp cho phát triển kinh tế - xã hội.

Bên cạnh việc thực hiện tốt các chức năng, nhiệm vụ thường xuyên được giao, VAST đã rất chú trọng và nỗ lực để hoàn thành các nhiệm vụ do Chính phủ và Thủ tướng Chính phủ giao như vận hành ổn định vệ tinh VNREDSat-1 trên quỹ đạo, công tác báo tin và cảnh báo sóng thần luôn kịp thời và chính xác, Trung tâm Giám định AND - Viện Công nghệ Sinh học tiếp tục tham gia thực hiện tốt Đề án 515 về tìm kiếm, quy tập và xác định danh tính hài cốt liệt sỹ. Bảo tàng Hải dương học và Bảo tàng Thiên nhiên Việt Nam tiếp tục hoạt động ổn định, thu hút lượng lớn khách đến tham quan. Hai trung tâm khoa học quốc tế ở Việt Nam được UNESCO công nhận và bảo trợ là Trung tâm Vật lý Quốc tế và Trung tâm Nghiên cứu và Đào tạo Quốc tế về Toán học tiếp tục phát huy được những thế mạnh về nghiên cứu cơ bản của VAST trong lĩnh vực toán học, vật lý; tổ chức được nhiều hội nghị, hội thảo khoa học và các lớp học quốc tế.

Đẩy mạnh hội nhập quốc tế

Quan hệ hợp tác trong lĩnh vực KH&CN với các đối tác quốc tế được thực hiện theo hướng đa dạng hóa, đa phương hóa, tiếp tục duy trì các mối quan hệ hợp tác truyền thống trước đây với Liên bang Nga, Belarus, Pháp, Nhật Bản, Hàn Quốc, Lào, các nước Đông Âu...; thiết lập và phát triển các mối quan hệ hợp tác mới với một số nước như Mỹ, Anh, Hà Lan, Úc, Rumani, Argentina... Hợp tác quốc tế về KH&CN đã và đang góp phần đáng kể vào việc tăng cường tiềm lực, nâng cao trình độ nghiên cứu và đặc biệt là góp phần giải quyết các vấn đề KH&CN của VAST, phục vụ phát triển kinh tế - xã hội của đất nước.

Đặc biệt, VAST tiếp tục tích cực thực hiện vai trò là đầu mối của Chính phủ tại các tổ chức quốc tế như Viện Liên hiệp Nghiên cứu Hạt nhân Dubna, Viện Phân tích Hệ thống Ứng dụng Quốc tế (IIASA), Ủy ban Liên chính phủ về Hải dương học (IOC)... để thực hiện các hoạt động hợp tác, duy trì kết nối, xây dựng và triển khai các chương trình/dự án đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao và góp ý về mặt khoa học trong triển khai các hoạt động bảo vệ chủ quyền lãnh thổ, biển, đảo của Việt Nam.

Thông qua các hoạt động trao đổi đoàn, ký kết, hợp tác nghiên cứu chung, tổ chức hội nghị, hội thảo, các hoạt động hợp tác quốc tế của VAST đã thực hiện được mục tiêu giải quyết các nhiệm vụ KH&CN ở trình độ quốc tế, tăng cường nguồn lực thông tin KH&CN cho các nhà khoa học. Các nhà khoa học của VAST đã tiếp thu, ứng dụng và từng bước làm chủ được một số công nghệ tiên tiến, giúp rút ngắn thời gian nghiên cứu trong nước, góp phần đào tạo nguồn nhân lực, nâng cao trình độ nghiên cứu của đội ngũ cán bộ khoa học tiếp cận trình độ quốc tế, góp phần nâng cấp hạ tầng kỹ thuật, tăng cường cơ sở vật chất cho các đơn vị nghiên cứu trực thuộc.

Đầu tư cơ sở hạ tầng và nâng cao tiềm lực KH&CN

Trong năm 2024, VAST sẽ tập trung triển khai dự án xây dựng Trung tâm Vũ trụ Việt Nam (từ nguồn vốn ODA của Nhật Bản) và vận hành hiệu quả vệ tinh VNREDSat-1 và dự án xây dựng Trường Đại học KH&CN Hà Nội. Bên cạnh đó, VAST sẽ tiếp tục phát triển các định hướng nghiên cứu mới, phấn đấu hoàn thành các nhiệm vụ, đề án được giao tại Nghị quyết số 36-NQ/TW ngày 30/01/2023 của Bộ Chính trị về Phát triển và ứng dụng công nghệ sinh học phục vụ phát triển bền vững đất nước trong tình hình mới và Nghị quyết số 189/NQ-CP ngày 16/11/2023 của Chính phủ Ban hành Chương trình hành động của Chính phủ thực hiện Nghị quyết số 36-NQ/TW ngày 30/01/2023 của Bộ Chính trị; Kế hoạch số 20-KH/TW ngày 28/11/2023 của Ban chấp hành Trung ương thực hiện Nghị quyết Hội nghị lần thứ tám Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XIII về tiếp tục xây dựng và phát huy vai trò của đội ngũ trí thức đáp ứng yêu cầu phát triển đất nước nhanh và bền vững trong giai đoạn mới; Quyết định số 169/QĐ-TTg ngày 04/02/2021 của Thủ tướng Chính phủ ban hành Chiến lược phát triển và ứng dụng KH&CN vũ trụ đến năm 2030.

Với những thành tích đã đạt được, hy vọng rằng trong năm mới 2024 - Xuân Giáp Thìn, các hoạt động KH&CN của VAST sẽ đạt được nhiều thành tựu mới, tiếp tục vươn cao, vươn xa, phát triển và hội nhập sâu rộng vào nền KH&CN của thế giới.